

Els Massaguer de Torroella: precursors de la fotografia a Girona

Dolors Agüera Agüera

Els Massaguer de Torroella: precursors de la fotografia a Girona

Dolors Agüera Agüera

Aquest article analitza la figura dels germans Joaquim (1816) i Ramon Massaguer i Vidal (1829), originaris de Torroella de Montgrí, als quals s'ha de reconèixer el paper destacat que van tenir en la introducció i la difusió de la fotografia, principalment a la ciutat de Girona, durant la segona meitat del segle XIX. Les trajectòries professionals i personals dels germans Massaguer, integrants d'una família nombrosa polifacètica, posen de manifest el seu esperit emprenedor i la seva capacitat d'adaptació als canvis socials i tecnològics propis d'aquesta època.

INSPAI, Centre de la Imatge de la Diputació de Girona, custodia un total de cinquanta-vuit fotografies procedents de les galeries fotogràfiques dels germans Massaguer. D'aquestes, quatre són obra de Ramon

Massaguer i cinquanta-quatre corresponen al seu germà Joaquim. La major part d'aquestes fotografies formen part del fons d'Emili Massanas i Burcet, fotògraf aficionat i destacat col·leccionista d'imatges.

L'Europa del segle XIX va experimentar importants transformacions tant en l'àmbit polític i econòmic com social. La burgesia va aprofitar aquests canvis per consolidar el seu ascens. En aquesta conjuntura, l'emergent classe social de la burgesia va marcar un nou estil de vida. La introducció d'aquestes reformes repercutiren en els costums de la societat de l'època obrint, a un sector de la població, un ampli ventall d'oportunitats i possibilitats, que fins aleshores només havien estat a l'abast d'uns pocs privilegiats.

MASSAGUER VIDAL, Joaquim. *El barri vell de Girona des del baluard de la Santa Creu, Girona, 1865-1890*. Fons i Col·lecció Emili Massanas i Burcet. IF 1101175. INSPAI.

La família Massaguer, que exemplifica aquests canvis, té els seus orígens en una nissaga de carreters iniciada al segle XVII a la vila de Torroella de Montgrí. Al llarg del segle XIX i començaments del XX, els Massaguer destacarien per la diversificació de les activitats que varen dur a terme, tant en oficis tradicionals vinculats al comerç i als serveis, com en iniciatives més innovadores, com ara la fotografia. Alguns membres de la família també varen tenir presència en l'àmbit polític, com seria el cas de Joaquim, fill primogènit, que va exercir com a alcalde de la ciutat de Girona entre els anys 1869 i 1872.

A mitjans de l'any 1839, un invent revolucionari es va donar a conèixer al món. Oficialment, la fotografia començava a donar les primeres passes. L'èxit comercial del descobriment es va fer ben aviat patent i, gradualment, aquest fenomen es va introduir a la societat de mitjans del segle XIX. Atès l'interès de les classes benestants per immortalitzar la seva imatge, el sector fotogràfic inicià el seu procés d'expansió i professionalització.

En aquest context, Ramon Massaguer es va convertir en un dels primers de les comarques gironines a dedicar-se professionalment a la fotografia. Malgrat no haver trobat informació documental que aclareixi com i quan es va interessar per la reproducció d'imatges, el que sí que es pot afirmar és que Ramon Massaguer va fer de la fotografia la seva professió, i així ho manifestava quan havia de declarar quina era la seva ocupació.

Fins l'any 1861, Ramon va viure a Torroella. Va contraure matrimoni dues vegades i de la segona esposa va tenir cinc fills, dels quals només sobrevisqueren dues filles. Pel que sembla, i així ho deixa entreveure l'estudiós de la fotografia Emili Massanas, Massaguer, abans d'instal·lar-se a Girona, disposava d'un taller de fotografia a Torroella, circumstància que, per ara, no ha estat possible confirmar documentalment.

Aquell any, possiblement, amb la voluntat d'atraure una clientela més àmplia i amb més recursos econòmics i, potser, aconsellat pel seu germà Joaquim, que feia anys que vivia a Girona, Ramon, juntament amb la família, va decidir traslladar-se a la capital de la província. Aquell mateix any, obrí la que seria la primera galeria fotogràfica amb caràcter fix que va tenir la ciutat de Girona. Aquesta primera galeria s'inaugurà amb el nom de Ramon Masaguer y Cia. i es trobava situada al que ara és la plaça de la Independència. De les excel·lències

MASSAGUER VIDAL, Joaquim. *Estudiant de medicina assegut al costat d'una taula amb calavera i una pila d'ossos, 1864-1870.* Fons i col·lecció Emili Massanas i Burcet. IF 1101144. INSPAÍ.

del fotògraf en donen fe alguns anuncis publicats a la premsa de l'època:

«Entre los Trabajos de esta clase que últimamente han salido del acreditado establecimiento del Sr. Ramon Massaguer y Vidal, sito en la plaza de la Princesa, vulgarmente de San Agustín, ha llamado la atención de cuantas personas lo han visto un grupo de nueve retratos en busto dentro de otros tantos óvalos simétricamente dispuestos, reproduciendo en distintos tamaños todos ellos de un parecido exactísimo, siendo muy notable la reproducción hecha en solo el tamaño de una tarjeta de visita, pues a pesar de lo reducido del cuadro y lo diminuto por consiguiente de las formas, se conocen a primera vista las personas que lo componen. Massaguer goza de una justa fama, pues salen tan perfeccionadas como los principales establecimientos de su clase no solo de España sí que también del extranjero .»

MASSAGUER VIDAL, Ramon. *Retrat d'estudi de dona amb vestit d'època*, 1860-1890. Fons i col·lecció Emili Massanas i Burcet. IF1101177. INSPAI.

El seu germà, Joaquim Massaguer, que en aquell moment regentava diversos negocis i havia iniciat la seva trajectòria política com a regidor a l'Ajuntament de Girona, va esdevenir també un dels protagonistes de la història de la fotografia a la ciutat. L'any 1837, va contraure matrimoni amb Mariàngela Janer Vivas, a la parròquia de Santa Susanna del Mercadal de Girona. El matrimoni tingué quatre fills, dels quals varen arribar a l'edat adulta tres: Caterina, Rosa i Martí.

L'any 1863, la seva filla Rosa es va casar amb Joan Saliati Suñer, fill de Tomàs Saliati, propietari i descendent d'una acomodada família d'origen italià, que va arribar a Girona a finals del segle XVIII. Joaquim Massaguer i Joan Saliati no només mantindrien lligams familiars, sinó que també tingueren vincles empresarials. La fallida de l'empresa gironina La Gerundense, la primera fàbrica de paper continu de

Catalunya, li va proporcionar l'oportunitat d'aconseguir el control de l'empresa. L'any 1883, la va adquirir amb el seu gendre, Joan Saliati, amb la qual cosa varen esdevenir conjuntament propietaris de la fàbrica.

L'any 1864 va obrir la seva primera galeria fotogràfica al seu domicili del carrer de les Dones, coincidint aquesta obertura amb el tancament de la galeria del seu germà Ramon. Aquesta coincidència fa pensar que Ramon podria haver tancat la seva per continuar exercint com a operador a la del seu germà. En qualsevol cas, segons explica el mateix Massanas, entre l'any 1866 i l'estiu de 1867, qui exercí amb certesa com a operador a la galeria de Joaquim Massaguer fou el reconegut fotògraf Amis Unal.

Uns anys més tard, Joaquim Massaguer, possiblement per la dificultat que tenien els clients per localitzar i accedir al carrer de les Dones, situat a la part alta de la ciutat, va traslladar la galeria a la plaça de les Cols, avui l'inici de la Rambla, al costat del pont de Pedra. Donat que el negoci de la fotografia anava prou bé, aquell mateix any, va obrir una sucursal a la ciutat de Figueres i una altra a la Bisbal.

Però entre les propietats de l'empresari, la més singular fou la que va construir en una parcel·la situada just a tocar de la porta de Sant Cristòfol, a la muralla de Girona, avui els jardins de la Francesa. Aquesta propietat està vinculada a una curiosa història relacionada amb fenòmens esotèrics, que explica Patrice Chaplin a la seva novel·la *La ciutat dels secrets*, ambientada a Girona. La parcel·la, que havia estat propietat del Capítol de la Catedral de Girona i posteriorment desamortitzada, fou adquirida per Massaguer l'any 1851. En aquesta propietat, com a símbol d'ascens social, s'hi va fer construir una pintoresca torre d'esbarjo.

De l'edificació esmentada, INSPAI conserva una desena de fotografies, en les quals es pot apreciar la singularitat arquitectònica de la construcció, coneguda com a torre Magdala, ja desapareguda. Entre aquestes, destaca la imatge procedent del Fons Martí Roura, en la qual la torre, amb influències que recorden l'estètica medieval, es pot veure amb més detall.

Ambdós germans es van dedicar principalment als retrats d'estudi. Les escasses imatges conservades procedents de la galeria de Ramon Massaguer —custodiatdes en la seva majoria entre la Fundació Mascort, de

MARTÍ ROURA, Sebastià. *Muralles de Girona a la torre Gironella*, 1944-1965. Fons Martí Roura. IF 757041. INSPAI.

Torroella de Montgrí, i INSPAI, Centre de la Imatge de la Diputació de Girona— corresponen a retrats en format de targeta de visita. És molt probable que l'absència de la signatura d'autoria al revers de moltes de les seves fotografies contribuís de manera significativa al fet que la seva producció hagi passat, en gran mesura, desapercebuda i que el seu reconeixement, en el context de la història de la fotografia gironina, sigui menor.

A diferència del seu germà Ramon, es conserven nombroses imatges que provenien de la galeria de Joaquim Massaguer. El fet que moltes portin la signatura d'autoria n'ha facilitat la identificació. La gran quantitat de retrats conservats en arxius, col·leccions particulars i personals suggereix que aquesta galeria va ser una de les més populars de la ciutat de Girona, per on varen passar nombrosos gironins de l'època amb la voluntat d'immortalitzar la seva imatge.

MASSAGUER VIDAL, Ramon. *Retrat d'estudi d'una nena*, 1861-1905. Fons EliasPagès. IF 1289074. INSPAI.

RAMON. MASAGUER Y CA

Dels cinquanta-tres retrats d'estudi realitzats a la galeria de Joaquim Massaguer que actualment es conserven a INSPAI, destaquen una dotzena de fotografies dels principals dirigents de les revoltes carlistes del segle XIX. Malgrat que l'empresari i polític fou un ferm defensor de les idees liberals, aquest fet no va impedir que per la seva galeria passessin a retratar-se el conegut militar carlí Francesc Savalls i onze dels seus col·laboradors. La majoria d'aquestes fotografies estan datades entre els anys 1864 i 1876, període marcat per la Tercera Guerra Carlina (1872-1876), i s'hi identifiquen cadascun dels personatges i el seu rang militar. Aquest conjunt documental no només té un valor artístic, sinó que també constitueix un testimoni històric de les tensions polítiques i socials que travessava el país en aquell moment.

MASSAGUER VIDAL, Joaquim. *Francesc Savalls i Massot*, 1872-1876. Fons i Col·lecció Emili Massanas i Burcet. IF 1102311. INSPAI.

MASSAGUER VIDAL, Joaquim. *Francesc Huguet i Serra*, 1872-1876. Fons i Col·lecció Emili Massanas i Burcet. IF 1101163. INSPAI.

MASSAGUER VIDAL, Joaquim. *Retrat d'estudi de Consol de Pagès i de Puig*, 1868 -1875. Fons Lobo Serra Batlle. IF 918337. INSPAI.

En aquest període, Ramon va decidir tornar a la seva Torroella natal. Per aquesta raó, l'any 1874 va adquirir una casa a la vila, al carrer d'Orient, número 6, avui dia carrer de Primitiu Artigas. L'habitatge constava de dues plantes i uns baixos amb botiga, lloc on probablement instal·là el seu nou taller de fotografia. Des d'aleshores i fins al moment de la seva defunció, va reprendre la tasca de fotògraf a la vila. Un any més tard, l'any 1875, el seu germà Joaquim, possiblement perquè altres interessos empresarials li rondaven pel cap, va abandonar el negoci de la fotografia i traspassà la galeria a Tomás B. Boadas, el qual, com a reclam publicitari, feia constar al dors de les fotografies la referència «antes Massaguer».

Joaquim Massaguer va morir l'11 de març de 1888. La rellevància que va adquirir el retrat en aquella època també es fa evident pel fet que Massaguer, en el seu testament hològraf, signat l'any 1867, hi va incloure dos retrats personals. El seu funeral, segons informava la premsa del moment, es va dur a terme amb tots els honors:

«cuyo féretro iba sobre el coche de lujo tirado por cuatro caballos; precedido de los operarios de la Fábrica La Gerundense que llevaban hachas encendidas, seguido por el duelo de la familia y un numeroso cortejo fúnebre compuesto de todas las clases sociales de todos los partidos políticos»

Uns anys més tard, concretament l'any 1904, Ramon va morir a Torroella de Montgrí. El seu relleu professional va ser assumit pel reconegut fotògraf Josep Esquirol Pérez, que havia establert sucursals en diversos municipis entre els quals figurava també Torroella de Montgrí.

El paper que Ramon i Joaquim Massaguer varen tenir en els inicis de la fotografia a les comarques gironines fou fonamental. Ramon es distingeix per haver obert la primera galeria fotogràfica fixa a Girona, un fet que el confirma com una figura clau en els inicis d'aquesta disciplina en una ciutat de províncies, que es trobava al marge de les principals transformacions tecnològiques del moment. Joaquim, per la seva banda, va contribuir decisivament a la consolidació i la difusió de la fotografia com a professió, convertint la seva galeria en un referent per a molts gironins de l'època. Tot i que el llegat dels germans Massaguer ha quedat parcialment oblidat, cal reivindicar-lo com una part essencial de la història de la fotografia a les comarques gironines.

MASSAGUER VIDAL, Joaquim. *Joaquim Llach i Coll*, 1870-1876. Fons i Col·lecció Emili Massanas i Burcet. IF 1101169. INSPAI.

Fonts documentals

ACBE - Arxiu Comarcal del Baix Empordà
ADG - Arxiu Diocesà de Girona
AHG - Arxiu Històric de Girona
AMGi - Arxiu Municipal de Girona
AMTDM - Arxiu Municipal de Torroella de Montgrí
INSPAI, Centre de la Imatge de la Diputació de Girona

Bibliografia

- BARBARÀ, J. «La immigració italiana a Girona entre 1852-1936». *Revista de Girona* [Diputació de Girona], núm. 288 (2015), p. 38-44.
- CHAPLIN, P. *La ciutat dels secrets*. L'Andana, 2007.
- CLARA, J. *Alcaldes de Girona (1868-1874)*. Ajuntament de Girona, 2017.
- GRASSOT, M. *Vides privades: Històries compartides*. Fons fotogràfic Mascort: Fundació Mascort, 2019.
- La Crònica de Gerona: periódico literario, de intereses morales y materiales, avisos y noticias*, núm. 3 (14 abril 1864).
- MARTÍ, J. *Galeries fotogràfiques a la ciutat de Girona*.
- MASSANES, E. *Fotògrafs i editors a les comarques de Girona (1839-1940)*. Diputació de Girona, 1998.
- NADAL, J. «Els industrials i els comerciants a la Girona contemporània, 1814-1936. Una aproximació» [Conferència]. Girona, 2019.

Diputació de Girona

Àrea de Cultura, Noves Tecnologies i Educació
INSPAI, Centre de la Imatge

Text:

Dolors Agüera Agüera

Fotografies d'INSPAI, Centre de la Imatge de la Diputació de Girona:

Autors: Joaquim i Ramon Massaguer Vidal;
Sebastià Martí Roura
Fons i Col·lecció Emili Massanas i Burcet; Fons Elias Pagès;
Fons Lobo Serra Batlle i
Fons Martí Roura

Assessorament lingüístic:

Diputació de Girona - Àrea de Presidència -
Serveis Lingüístics

Any de realització:

2025